

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ο κύριος στόχος της επίσκεψης της Επιτροπής στην Ελλάδα τον Νοέμβριο του 2023 ήταν να εξετάσει τη μεταχείριση των αλλοδαπών υπηκόων που στερούνται την ελευθερία τους βάσει της μεταναστευτικής νομοθεσίας. Για τον σκοπό αυτό, η αντιπροσωπεία της CPT επισκέφθηκε διάφορους χώρους κράτησης, μεταξύ αυτών και τα έξι από τα επτά προαναχωρησιακά κέντρα κράτησης αλλοδαπών (ΠροΚεΚΑ) καθώς και αρκετά αστυνομικά τμήματα και συνοριακούς σταθμούς σε διάφορες περιοχές της χώρας. Επίσης, επισκέφθηκε για πρώτη φορά τρία «Κλειστά Κέντρα Ελεγχόμενης Πρόσβασης» (ΚΚΕΠ) στα νησιά του Αιγαίου, συγκεκριμένα στη Λέσβο, την Κω και τη Σάμο.

Όσον αφορά τη συνεργασία, η CPT προτρέπει τις ελληνικές αρχές να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα για την εφαρμογή των συστάσεων που έχει κάνει η Επιτροπή εδώ και χρόνια. Τα συμπεράσματα της ad hoc επίσκεψης του 2023 δείχνουν για ακόμα μία φορά ότι, παρά το γεγονός ότι έχουν υπάρξει ορισμένες θετικές εξελίξεις, οι ελληνικές αρχές δεν έχουν λάβει ικανοποιητικά μέτρα για να αντιμετωπίσουν τις σοβαρές διαρθρωτικές ελλείψεις που ανέδειξε η CPT στις εκθέσεις που ακολούθησαν τις προηγούμενες επισκέψεις της. Για να βελτιωθούν οι συνθήκες, το καθεστώς και η μεταχείριση των αλλοδαπών υπηκόων που κρατούνται σε κέντρα κράτησης μεταναστών, απαιτούνται συντονισμένες δράσεις.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, υπήρξαν πολλές, αξιόπιστες και χωρίς ανακολουθίες καταγγελίες για εσκεμμένη σωματική κακομεταχείριση κρατούμενων αλλοδαπών από αστυνομικούς σε ορισμένα αστυνομικά τμήματα της Αθήνας και στα ΠροΚεΚΑ της Αμυδαλέζας, της Κορίνθου και του Ταύρου (Πέτρου Ράλλη). Υπήρξαν επίσης καταγγελίες για κακομεταχείριση από όργανα του Λιμενικού που αναχαίτισαν μικρά σκάφη στη θάλασσα. Αρκετές καταγγελίες αφορούσαν χτυπήματα με κλομπ και το κοντάκι τουφεκιών, καθώς και κλωτσιές, γροθιές και χαστούκια. Υπήρξαν επίσης αρκετές καταγγελίες για λεκτική κακοποίηση, ρατσιστικές προσβολές και επιθετική συμπεριφορά από κάποιους αστυνομικούς. Η CPT καλεί τις ελληνικές αρχές να λάβουν πιο σθεναρά μέτρα προκειμένου να μπει ένα τέλος στην κακομεταχείριση των αλλοδαπών που στερούνται την ελευθερία τους. Επίσης, η διοίκηση του ΠροΚεΚΑ Κορίνθου θα πρέπει να προβεί σε ενέργειες ώστε να διασφαλίσει ότι κανένας αλλοδαπός υπήκοος δεν υφίσταται άτυπες τιμωρίες.

Όσον αφορά τις ασφαλιστικές δικλίδες ενάντια στην κακομεταχείριση, οι ελληνικές αρχές θα πρέπει να επανεξετάσουν την στάση τους για την κράτηση αλλοδαπών στο πλαίσιο της κράτησης μεταναστών για να βεβαιωθούν ότι εφαρμόζεται μόνο ως έσχατο μέτρο. Η έλλειψη υπηρεσιών διερμηνείας παραμένει έντονη και οι περισσότεροι κρατούμενοι αλλοδαποί υπήκοοι κατήγγειλαν ότι δεν ήταν επαρκώς ενημερωμένοι για τα δικαιώματά και την κατάστασή τους. Από την πρώτη στιγμή στέρησης της ελευθερίας τους, όλοι οι κρατούμενοι αλλοδαποί θα πρέπει να έχουν εγγυήσεις ενάντια στην κακομεταχείριση. Αυτό περιλαμβάνει την πρόσβαση σε δωρεάν νομική βοήθεια και τη δυνατότητα να κρατήσουν τα κινητά τους τηλέφωνα ή να έχουν τακτική και συχνή πρόσβαση σε αυτά.

Οι συνθήκες κράτησης στα αστυνομικά τμήματα και τους συνοριακούς σταθμούς στην περιοχή του Έβρου ήταν σε γενικές γραμμές αποδεκτές για σύντομη διαμονή, αλλά ακατάλληλες για την κράτηση παιδιών και οικογενειών. Σε κάποιους χώρους της Αστυνομίας και σε ειδικά κρατητήρια εξακολουθούν να κρατούνται αλλοδαποί για εβδομάδες ή και μήνες σε πολύ κακές συνθήκες. Για παράδειγμα, οι συνθήκες στο Αστυνομικό Τμήμα Δραπετσώνας ήταν φρικτές και η CPT προτρέπει για άλλη μια φορά τις ελληνικές αρχές να κλείσουν το συγκεκριμένο τμήμα. Επιπλέον, στην ειδικό χώρο κράτησης του Αερολιμένα Αθηνών, 26 άνδρες ήταν στοιβαγμένοι σε εννέα μικρά κελιά (9m² το καθένα) για παρατεταμένα χρονικά διαστήματα χωρίς άμεση πρόσβαση στις δύο τουαλέτες (οι οποίες ήταν χαλασμένες) και χωρίς καμία πρόσβαση σε καθαρό αέρα. Τέτοιου είδους συνθήκες θα

μπορούσε να θεωρηθεί ότι ισοδυναμούν με απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση. Επίσης, θα πρέπει να μπει ένα τέλος στην κράτηση παιδιών στον ειδικό χώρο κράτησης του Αερολιμένα Αθηνών καθώς είναι εντελώς ακατάλληλος για τη φιλοξενία τους.

Η CPT διαπίστωσε ότι τα περισσότερα από τα προαναχωρησιακά κέντρα κράτησης που επισκέφθηκε δεν παρέχουν το κατάλληλο περιβάλλον για την κράτηση αλλοδαπών για μακρά χρονικά διαστήματα. Οι εγκαταστάσεις δεν ήταν κατάλληλα προσαρμοσμένες για την κράτηση αλλοδαπών υπηκόων. Οι πόρτες, τα παράθυρα, τα συστήματα θέρμανσης ή/και τα κρεβάτια σε πολλά κελιά ή δωμάτια ήταν σπασμένα. Σε πολλά κέντρα οι εγκαταστάσεις υγιεινής ήταν κακοσυντηρημένες και σε κακή κατάσταση ενώ οι κρατούμενοι συνήθως δεν είχαν απορρυπαντικό για να καθαρίσουν τα κελιά τους και τα προϊόντα υγιεινής δεν επαρκούσαν για την ατομική τους καθαριότητα και την καθαριότητα των ρούχων τους. Ένα γενικό παράπονο που καταγράφηκε σε όλα τα κέντρα κράτησης και που παρατήρησε και η ίδια η αντιπροσωπεία ήταν η έλλειψη επαρκούς και κατάλληλου ρουχισμού για τις ανάγκες της εποχής. Πολλοί από τους χώρους φιλοξενίας ήταν γεμάτοι κατσαρίδες και κοριοί. Πολλά κέντρα δεν είχαν τακτικά θέρμανση και ζεστό νερό. Ιδιαίτερος κακός ήταν οι συνθήκες στο ΠροΚεΚΑ Κορίνθου όπου άτομα κρατούνταν για έως και 18 μήνες. Οι σειρές των κελιών με κάγκελα στο κέντρο κράτησης του Ταύρου (Πέτρου Ράλλη) είναι κατάλληλες για την κράτηση ατόμων για μικρά χρονικά διαστήματα (αυτό σημαίνει μερικές ημέρες, όχι εβδομάδες ή μήνες).

Σε όλα τα ΠροΚεΚΑ και τις ειδικές εγκαταστάσεις κράτησης υπήρχε παντελής έλλειψη χρήσιμων ή ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, τα κέντρα δεν ήταν στελεχωμένα με κατάλληλα καταρτισμένο προσωπικό. Υπό το πρίσμα αυτών των ευρημάτων, η CPT καλεί τις ελληνικές αρχές να μεταρρυθμίσουν το σύστημα κράτησης μεταναστών με σκοπό να διασφαλίσουν ότι οι αλλοδαποί υπήκοοι που στερούνται την ελευθερία τους κρατούνται σε κατάλληλους χώρους, με υλικές συνθήκες και καθεστώς που αρμόζουν στη νομική τους κατάσταση και οι οποίοι στελεχώνονται με κατάλληλα καταρτισμένο προσωπικό. Πρέπει να ενισχυθεί ο ρόλος του προσωπικού κράτησης και να αναπτυχθεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για την εκπαίδευση του προσωπικού.

Οι υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης συχνά δεν επαρκούσαν για την κάλυψη των αναγκών των κρατουμένων και οι περισσότεροι προβληματισμοί που έχει εκφράσει η Επιτροπή σε προγενέστερο χρόνο, όπως η έλλειψη ιατρικού ελέγχου κατά την άφιξη και ο ανεπαρκής αριθμός υγειονομικού προσωπικού, εξακολουθούσαν να υφίστανται. Ιδιαίτερα καταστροφική ήταν η κατάσταση στο ΠροΚεΚΑ Κορίνθου, όπου, για παράδειγμα, ένα άτομο είχε διαγνωστεί με ανοιχτή φυματίωση και η λοιμώδης αυτή νόσος μεταδόθηκε σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού των κρατουμένων, ενώ ένα άλλο άτομο απεβίωσε λόγω σοβαρής πνευμονίας η οποία δεν διαγνώστηκε σε πρώιμο στάδιο.

Τα νέα «Κλειστά Κέντρα Ελεγχόμενης Πρόσβασης» (ΚΚΕΠ) που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ στα νησιά του Αιγαίου έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης στους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο για χρονικό διάστημα λίγων μηνών. Ωστόσο, αντιμετωπίζουν σημαντικές ελλείψεις και συχνά οι βασικές ανάγκες υποδοχής και προστασίας των αιτούντων διεθνή προστασία δεν καλύπτονται. Κατά την άποψη της CPT, τα υπερβολικά μέτρα ασφαλείας και η περιττή περιφραγή με αγκαθωτό συρματόπλεγμα καθιστούν τα ΚΚΕΠ ακατάλληλα για τη φιλοξενία παιδιών. Επίσης, όταν ο αριθμός των αλλοδαπών υπηκόων που φτάνουν στα νησιά αυξάνεται, τα συστήματα καταρρέουν γρήγορα και πολλά άτομα υφίστανται μεταχείριση που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί απάνθρωπη και ταπεινωτική. Αυτή ήταν η κατάσταση που συνάντησε η αντιπροσωπεία της CPT κατά τη διάρκεια της επίσκεψής της, ειδικά στα ΚΚΕΠ της Κω και της Σάμου.

Η αντιπροσωπεία δεν έγινε αποδέκτης πρόσφατων καταγγελιών για κακομεταχείριση αλλοδαπών από την αστυνομία ή το ιδιωτικό προσωπικό φύλαξης σε κάποιο ΚΚΕΠ ή το Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) Φυλακίου. Ωστόσο, στα ΚΚΕΠ που επισκέφθηκε, έλαβε ορισμένες καταγγελίες για υβριστική γλώσσα από ιδιωτικό προσωπικό φύλαξης καθώς και καταγγελίες για σεξουαλικές επιθέσεις και σεξουαλική παρενόχληση μεταξύ αλλοδαπών. Πρέπει να ληφθούν μέτρα για την πρόληψη της βίας μεταξύ των ατόμων που διαμένουν στα ΚΚΕΠ.

Όταν πραγματοποιήθηκε η επίσκεψη, ένας μεγάλος αριθμός ατόμων εξακολουθούσε να στερείται την ελευθερία του στα ΚΚΕΠ χωρίς να μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις νομικές ασφαλιστικές δικλείδες που συνεπάγεται η κράτηση. Η αντιπροσωπεία συγκέντρωσε στοιχεία που δείχνουν ότι τα νομικά χρονοδιαγράμματα και οι διατάξεις για την κράτηση δεν τηρούνταν και ότι είναι ανάγκη οι διαδικασίες που ρυθμίζουν τις πρώτες 25 ημέρες της κράτησης να γίνουν πιο αποτελεσματικές και αυστηρότερες. Επίσης, σε όλα τα ΚΚΕΠ που επισκέφθηκε, η πρόσβαση σε δικηγόρο ήταν προβληματική και η έλλειψη διερμηνέων συνιστούσε πραγματική πρόκληση.

Οι συνθήκες διαβίωσης στα ΚΚΕΠ που πραγματοποιήθηκε επίσκεψη ήταν κακές κατά τον χρόνο της επίσκεψης, κυρίως λόγω του υπερπληθυσμού, και οι συνθήκες κράτησης για μεγάλο αριθμό ατόμων με τα οποία η CPT συναντήθηκε στο ΚΚΕΠ της Κω θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν μόνο ως απάνθρωπες και ταπεινωτικές. Για παράδειγμα, σε ορισμένους χώρους διαμονής, φιλοξενούνταν μέχρι και οκτώ άτομα σε δωμάτια 10m² και πολλά άτομα έπρεπε να κοιμούνται στο πάτωμα χωρίς καν στρώμα. Η πρώην περιοχή ΚΥΤ είχε ανοίξει ξανά προσωρινά, παρόλο που ήταν ακατάλληλη για διαμονή και τα περισσότερα κοντέινερ δεν είχαν λειτουργικές εγκαταστάσεις υγιεινής και ηλεκτρικό ρεύμα. Επίσης, υπήρχε έλλειψη προϊόντων υγιεινής και καθαρισμού, καθώς και άλλων ειδών (όπως κρεβάτια, στρώματα και κουβέρτες, αλλά και χειμωνιάτικα ρούχα και παπούτσια) που προσφέρονται σε αλλοδαπούς. Θα πρέπει επίσης να αναθεωρηθεί ο εντελώς χαοτικός και αναξιοπρεπής τρόπος με τον οποίο διανέμονταν τα τρόφιμα στο ΚΚΕΠ της Σάμου, με εκατοντάδες άτομα να στριμώχνονται για να πάρουν τη μερίδα του φαγητού τους. Οι ελληνικές αρχές θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι σε όλα τα άτομα που κρατούνται σε ΚΚΕΠ ή ΚΥΤ προσφέρονται αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης.

Τόσο στο κέντρο της Κω όσο και στο κέντρο της Σάμου, ασυνόδευτα παιδιά και παιδιά που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους κρατούνταν σε ειδικό χώρο που περιβάλλεται από ψηλούς δικτυωτούς φράχτες που στην κορυφή του είχαν ρολό από αγκαθωτό συρματόπλεγμα. Η αντιπροσωπεία έλαβε πολλές καταγγελίες από αυτά τα παιδιά για έλλειψη δραστηριοτήτων, έλλειψη ικανοποιητικής ποσότητας και ποιότητας ρουχισμού και πολύ λίγο φαγητό, καθώς και για ανεπαρκή ψυχοκοινωνική υποστήριξη και ανεπαρκείς νομικές συμβουλές. Στο κέντρο της Κω συγκεκριμένα τα κορίτσια ανέφεραν ότι δεν ένιωθαν ασφαλή. Σύμφωνα με την αρχή του «υπέρτερου συμφέροντος του παιδιού», οι ελληνικές αρχές θα πρέπει να βάλουν τέλος στην κράτηση ασυνόδευτων παιδιών και παιδιών που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους στα ΚΚΕΠ.

Η CPT διαπίστωσε ότι μεγάλος αριθμός ατόμων με ειδικές ανάγκες και ευάλωτες κρατούνταν στα ΚΚΕΠ της Κω και της Σάμου χωρίς να ταυτοποιηθούν και να τοποθετηθούν σε κατάλληλους χώρους φιλοξενίας. Και στα τρία ΚΚΕΠ στα οποία πραγματοποιήθηκε επίσκεψη, νέες γυναίκες ή οικογένειες και μόνες μητέρες με μικρά παιδιά φιλοξενούνταν με άσχετους ενήλικες άνδρες και ήταν εκτεθειμένες σε δυνητικά σοβαρούς κινδύνους. Αυτό δεν πρέπει να συμβαίνει. Δεν διενεργήθηκε κατάλληλη αξιολόγηση για τις ειδικές ανάγκες και τις ευάλωτες, ούτε ιατρικός έλεγχος κατά την άφιξη στα ΚΚΕΠ τα οποία επισκέφθηκε η επιτροπή. Η CPT επανέλαβε το αίτημα της αντιπροσωπείας να θεσπιστεί αξιολόγηση και έλεγχος σε όλα τα άτομα που φτάνουν εκεί – την ημέρα της άφιξής τους – προκειμένου να εντοπίζονται τα ευάλωτα άτομα.

Συνολικά, τόσο η πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη όσο και η ποιότητα της περίθαλψης τόσο στο ΚΚΕΠ της Κω όσο και σε αυτό της Σάμου ήταν εξαιρετικά κακές, ενώ στο ΚΚΕΠ της Λέσβου ήταν ανεπαρκείς. Οι ομάδες των υγειονομικών είναι εντελώς ανεπαρκείς για να ανταποκριθούν στις ανάγκες του πληθυσμού των κέντρων και απαιτούνται άμεσα μέτρα για τη σημαντική ενίσχυση αυτών των ομάδων. Επίσης, θα πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή σχέδια έκτακτης ανάγκης για την αύξηση του ιατρικού προσωπικού όταν αυξάνονται οι αριθμοί των αφίξεων. Οι ελληνικές αρχές θα πρέπει επίσης να επανεξετάσουν τις ανάγκες των ΚΚΕΠ σε προσωπικό, με σκοπό την ενίσχυση της παρουσίας εξειδικευμένου και εκπαιδευμένου προσωπικού στα διάφορα τμήματα φιλοξενίας των κέντρων, και να διασφαλίσουν επαρκή αριθμό εργαζομένων για έκτακτες ανάγκες, όταν αυξάνεται ο αριθμός των αφίξεων.

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του 2023, η αντιπροσωπεία της CPT έλαβε και πάλι πολλές σταθερές και αξιόπιστες καταγγελίες για άτυπες, συχνά βίαιες, εξαναγκαστικές απομακρύνσεις

αλλοδαπών υπηκόων μέσω του Έβρου ή της θάλασσας προς την Τουρκία. Οι απομακρύνσεις αυτές έγιναν χωρίς να ληφθούν υπόψη οι ατομικές τους περιστάσεις, οι ευαλωτότητες, οι ανάγκες προστασίας ή ο κίνδυνος κακομεταχείρισης κατά την επιστροφή τους («pushbacks» ή «επαναπροωθήσεις»). Οι καταγγελίες, ορισμένες από τις οποίες ήταν πρόσφατες, από τα μέσα Οκτωβρίου έως τις αρχές Νοεμβρίου 2023, έγιναν στη διάρκεια λεπτομερών συνεντεύξεων με άτομα που κρατούνταν σε όλη την Ελλάδα, σε διάφορα ΚΚΕΠ, ΠροΚεΚΑ, αστυνομικά τμήματα και συνοριακούς σταθμούς και σχετίζονται με φερόμενες επιχειρήσεις επαναπροώθησης που έλαβαν χώρα πριν από τη επακόλουθη επανείσοδό τους στην ελληνική επικράτεια. Πολλές καταγγελίες που ελήφθησαν σε διαφορετικές τοποθεσίες από διάφορα άτομα που δεν σχετίζονται μεταξύ τους, συμπεριλαμβανομένων ασυνόδευτων παιδιών και παιδιών που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους, επιβεβαίωσαν τις λεπτομερείς περιγραφές και τις ιστορίες που έχουν καταγραφεί σε άλλα μέρη και συμφωνούν με εκείνες που έχουν καταγραφεί από πολλές άλλες οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένης της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Προέκυψαν δύο μοτίβα, τα οποία σχετίζονται με φερόμενες επαναπροωθήσεις στα χερσαία σύνορα στην περιοχή του Έβρου και με φερόμενες επαναπροωθήσεις στη θάλασσα, και τα οποία περιγράφονται στην έκθεση.

Οι ελληνικές αρχές συνέχισαν να υποστηρίζουν ότι δεν πραγματοποιούνται βίαιες, εξαναγκαστικές και άτυπες απομακρύνσεις από την Ελλάδα προς την Τουρκία. Για την CPT, υπάρχουν επαρκείς πληροφορίες για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι έγιναν και συνεχίζουν να γίνονται επαναπροωθήσεις προς την Τουρκία, αν και σε μικρότερη κλίμακα αυτή την περίοδο. Εκεί που πρέπει να δοθεί έμφαση τώρα είναι στο να μπει ένα τέλος στις βίαιες, επικίνδυνες και παράνομες επιχειρήσεις επαναπροώθησης μια για πάντα. Επίσης, θα πρέπει να διεξαχθούν αποτελεσματικές έρευνες για τις καταγγελίες για επιχειρήσεις επαναπροώθησης που έχουν υποβληθεί στις αρμόδιες αρχές, συμπεριλαμβανομένης της Εισαγγελίας του Ναυτοδικείου.

Η CPT προτρέπει τις ελληνικές αρχές να λάβουν μέτρα για να αποτρέψουν οποιαδήποτε μορφή επαναπροώθησης πραγματοποιείται είτε στα σύνορα του ποταμού Έβρου είτε στη θάλασσα του Ανατολικού Αιγαίου από όργανα επιβολής του νόμου, στρατιωτικούς ή λιμενικούς, καθώς και από αλλοδαπούς που έχουν προσληφθεί για να εκτελούν αυτά τα καθήκοντα. Όλοι οι αλλοδαποί υπήκοοι που φτάνουν στα σύνορα ή βρίσκονται στην επικράτεια της Ελλάδας και επιθυμούν να ζητήσουν διεθνή προστασία θα πρέπει να προστατεύονται αποτελεσματικά από τον κίνδυνο επαναπροώθησης, συμπεριλαμβανομένης της πιθανής αλυσιδωτής επαναπροώθησης (chain refoulement). Για τον σκοπό αυτό, κάθε αλλοδαπός που κρατείται ή συλλαμβάνεται στα σύνορα θα πρέπει να επωφελείται από συγκεκριμένες ασφαλιστικές δικλείδες, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας να αιτηθεί άσυλο.